

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาซับซ้อนรวมไปถึงค่านิยมทางด้านวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดการแข่งขันกันในสังคมมากขึ้นนั้น มีผลกระทบต่อเด็กเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในเด็กวัยอนุบาล ทำให้เด็กถูกเร่งรัดทางด้านวิชาการ มุ่งเน้นที่การอ่านออกเขียนได้ สงผลต่อกลางความเชื่อของพ่อแม่ในเรื่องการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีสติปัญญาสูงสามารถอยู่รอดในสังคมได้ดี ดังนั้นระบบการศึกษาไทยจึงเน้นให้คนเป็นเลิศทางวิชาการ เร่งเรียนเขียนอ่าน มากกว่าการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กในทุกๆ ด้าน มีการสอนแข่งขันตั้งแต่วัยอนุบาลจนถึงวัยทำงาน ทำให้ขาดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการเรียนรู้จากหลักสูตรส่วนกลางที่ขาดการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ขาดการเรียนรู้ให้รู้จักตัวเอง ครอบครัวและท้องถิ่น ไม่มีความมั่นคงทางจิตใจและへのเอื้อเฟื้อได้ง่ายต่อสิ่งเร้าภายนอก ซึ่งในปัจจุบันค้นพบว่า การส่งเสริมให้เด็กมีสติปัญญาสูงเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถช่วยให้เด็กประสบความสุขและความสำเร็จในชีวิตได้ แท้จริงแล้วเด็กควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาการในทุกๆ ด้านอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กสามารถเชื่อมกับปัญหาต่างๆ ด้วยความมั่นคง ปรับตัวอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี และมีความสุข

เด็กที่มีความฉลาดทางอารมณ์ คือ เด็กที่รู้จักอารมณ์ของตนเอง และเรียนรู้ที่จะจัดการกับอารมณ์ของตน ไม่เก็บกด มีทางระบายออกอย่างเหมาะสม รู้จักการรอคอย มีวินัยและรู้จักการควบคุมตนเอง สามารถเข้าใจผู้อื่น รู้เข้าใจเรา เห็นอกเห็นใจ เด็กเหล่านี้สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นในสังคมและดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (Mayer and Salovey, 1997)

การประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยอนุบาลของ OMEP World Council ณ ประเทศสิงคโปร์ เมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ – 1 สิงหาคม 2542 ได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ทางอารมณ์ (emotional literacy) และความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence) ในเด็กวัยอนุบาล ไว้ว่า ความรอบรู้ทางอารมณ์เป็นลำดับขั้นแรกของการสร้างความฉลาดทางอารมณ์ บุคคลที่มีความรอบรู้ทางอารมณ์ในด้านต่างๆ สามารถแสดงความฉลาดทางอารมณ์ของตนได้ ซึ่ง Cooper และ Sawaf (1996) กล่าวถึง ความรอบรู้ทางอารมณ์ว่าคือ

ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจ ความรู้สึก ความคิดและความณ์ของตนได้ตามความเป็นจริง ทำให้เกิดการรับรู้การควบคุมตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเอง

ความรอบรู้ทางอารมณ์มีพื้นฐานมาจากความยึดหยุ่นทางอารมณ์ ซึ่งเป็นความสามารถในการปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ต่างกันภายใต้ความกดดันมิให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง ผู้ที่มีความรอบรู้ทางอารมณ์เป็นผู้ที่พัฒนาทักษะต่างๆ ในรายละเอียด ความรู้สึกของตนเองและอารมณ์ของผู้อื่น รวมทั้งรู้วิธีการในการแสดงอารมณ์ของตน (Steiner, 1997)

Rodd (1999) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของความรอบรู้ทางอารมณ์ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้คือ

การตระหนักรู้อารมณ์ของตน (emotional self-awareness) หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกถึงการรู้คิดเกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความเป็นไปได้ และความพร้อมต่างๆ ในอารมณ์ของตน

การบริหารจัดการกับอารมณ์ของตน (managing emotions) หมายถึง ความสามารถในการควบคุม จัดการกับความรู้สึก หรือภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในตนได้อย่างเหมาะสม

ความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ (communication) หมายถึง ความสามารถในการพูดเกี่ยวกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นจริง สามารถเป็นผู้ฟังที่ดี และสามารถเข้าคำพูดได้อย่างเหมาะสม

การตัดสินใจส่วนบุคคล (personal decision-making) หมายถึง ความสามารถในการตรวจสอบการกระทำการและเข้าใจในสิ่งที่จะเกิดตามมา

การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (empathy) หมายถึง ความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความต้องการ ความรู้สึกและความห่วงใยของผู้อื่น

ความสามารถในการจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่น (handling relationships) หมายถึง ความสามารถในการที่จะรู้เท่าทันอารมณ์ของผู้อื่น เป็นทักษะทางสังคมที่มีต่อผู้อื่น

Aristotle ได้กล่าวถึงหลักปรัชญาซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณธรรม คุณลักษณะและการมีชีวิตที่ดี ใน Nicomachean Ethics ไว้ว่า “คนเราเกิดอารมณ์โดยธรรมชาติได้ง่าย แต่การแสดงความโกรธให้ถูกคนถูกเวลาในบริมาณที่พอเหมาะ เพื่อจุดมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์และด้วยวิธีการที่ถูกต้องนั้นเป็นเรื่องยาก หากคำกล่าวนี้แสดงให้เห็นไว้ว่า ปัญหาไม่ได้เกี่ยวกับอารมณ์หากอยู่ที่ความเหมาะสม

ในการแสดงออกทางอารมณ์ รวมถึงวิธีการแสดงส่งเสริมให้เกิดความฉลาดทางอารมณ์และการมีแบบแผนของตนเอง อีกทั้งสามารถดูแลสภาพชีวิตของคนในชุมชนได้ (Goleman, 1995)

นักการศึกษาเชื่อว่า ความรอบรู้ทางอารมณ์และความฉลาดทางอารมณ์ เป็นการทำงานของสมองซึ่งข้าส่วนล่าง ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านมนุษยสัมพันธ์ ความรู้สึกและความณ์นักจิตวิทยาเชื่อว่าสามารถที่จะพัฒนาสมองส่วนนี้ได้ด้วยเด็ก (ทศพร ประเสริฐสุข, 2542) สมองเป็นอวัยวะที่มีการเจริญเติบโตเร็วมาก โดยเฉพาะในช่วงอายุ 0 - 6 ปี กล่าวคือ เมื่ออายุ 4 ปี สมองจะเจริญเติบโตไปแล้ว 60% เมื่ออายุ 6 ปี จะเจริญเติบโตไปแล้ว 80% และเมื่ออายุ 10 ปี จะเจริญถึง 90% จะเห็นได้ว่า ในช่วงอายุก่อน 4 ปี นั้น เป็นช่วงที่สมองเจริญเติบโตมากที่สุด และ Hurlock (1964) ได้กล่าวไว้ว่า เด็กในวัย 2 - 5 ปี จะเป็นคนเจ้าอารมณ์ จนเมื่อ 4 โกรหงาย หวานกลัวง่าย อิจฉาวิชยาอย่างไม่มีเหตุผล และจะแสดงออกเพื่อระบายอารมณ์นั้นๆ ทันที อย่างไม่มีการยับยัง อารมณ์ของเด็กจะรุนแรงและเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว สังเกตได้จากพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมา Steiner (1997) กล่าวว่า ความรอบรู้ทางอารมณ์ ถูกเรียนรู้ได้ดีที่สุด ในช่วงเด็กวัยอนุบาล ซึ่งเป็นช่วงโอกาสของการเรียนรู้ก่อนที่ลักษณะนิสัยที่ไม่เหมาะสม รวมไปถึงแบบแผนและการติดต่อกันสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้ถูกเรียนรู้ขึ้น จึงจำเป็นที่สุดที่นักการศึกษา ปูรูมวัยควรหันมาให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของความรอบรู้ทางอารมณ์ และศึกษาวิธีการที่จะให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะเหล่านี้

Paul Ekman ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะพิเศษของการแสดงออกของอารมณ์ทางใบหน้า พบว่า อารมณ์โกรธ กลัว เสียใจ และสนุกสนานร่าเริง เป็นอารมณ์พื้นฐานที่ได้รับการยอมรับในวัฒนธรรมของคนทั่วโลก (Goleman, 1995) และ Berk (1989 ข้างต้นใน พจนานุกรมฉบับพลected 2540) ได้กล่าวว่า เด็กในวัยเด็กตอนต้นส่วนใหญ่จะมีความเข้าใจเรื่องอารมณ์ได้อย่างรวดเร็ว เด็กอายุ 4 - 5 ปี สามารถรับรู้อารมณ์พื้นฐานได้หลายๆ อย่าง เมื่อเด็กถูกถามว่า เพื่อนสนิทของเด็กรู้สึกโกรธ เสียใจหรือดีใจ เด็กสามารถอธิบายใกล้เคียงกับการบ่งบอกโดยผู้ใหญ่ และการแสดงออกของอารมณ์เหล่านั้นเริ่มมีความเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตาม เด็กวัยนี้ยังคงเน้นลักษณะภายนอกมากกว่าภายใน เพื่อที่จะระบุถึงการแสดงออกของอารมณ์ตามการรับรู้ของเด็ก เช่น เด็กจะดูท่าทางการแสดงออกในการบ่งบอกอารมณ์มากกว่าการพูดถึงความรู้สึกภายในของบุคคล Damrad (1992) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และ ประสบการณ์ทางอารมณ์ที่ส่งผลต่อการรับรู้ตนเอง โดยศึกษากับเด็กอายุ 4 - 8 ขวบ ด้วยวิธีการเปลี่ยนแปลงการแสดงออกทางสีหน้า ด้านความรู้สึกสนุกสนานร่าเริง เสียใจ โกรหงายและกลัว อัตราการแสดงความรู้สึกดูจากการเคลื่อนที่ของการเปิด - ปิดบนเครื่องมือ Feeling Meter และทำ

การสัมภาษณ์เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอารมณ์ทั้งสี่แบบนี้ พบร่วมกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสีหน้าไม่ส่งผลในเด็กอายุ 4 ขวบ ส่วนในเด็กอายุ 6 และ 8 ขวบ ส่งผลเล็กน้อยและมากที่สุดตามลำดับอายุ และจากการสัมภาษณ์พบว่า ในเด็กอายุ 4 ขวบ มีความรู้ความเข้าใจอารมณ์สนุกสนานร่าเริง โกรธ กลัวและเสียใจอยู่ในระดับต่ำ ส่วนเด็กอายุ 6 ขวบและ 8 ขวบ มีความรู้ความเข้าใจทางอารมณ์เพิ่มขึ้นตามลำดับอายุ

คุณลักษณะของผู้ที่มีความรอบรู้ทางอารมณ์ที่สำคัญคือ มีความสามารถทางด้านมนุษยสัมพันธ์ (interpersonal) หรือความสามารถในการที่จะเข้าใจ อารมณ์ความรู้สึก ความคิดของผู้อื่นจากการสังเกตหน้าเสียง สีหน้า ท่าทางและการตอบสนองอย่างเหมาะสม ลักษณะดังกล่าวต้องอาศัยพื้นฐานด้านความเข้าใจในตนเอง (intrapersonal) คือ ความสามารถที่จะเข้าใจตนเอง รู้จักตนตามเป็นจริง เช่น จุดอ่อน จุดเด่น รู้เท่าทันอารมณ์ รู้ความคิดของตนและเข้าใจตนเองความสามารถเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม ซึ่งพบว่า ในเด็กวัยอนุบาลมักจะมีพฤติกรรมการทุ่มเที่ยง “ไม่放กัน หรือพูดกันคนละเรื่อง เรียกร้องความสนใจ การแย่งชิงและห่วงของ พฤติกรรมเหล่านี้เป็นธรรมชาติของเด็กที่เกิดจากความจำกัดด้านสติปัญญา

วีระવัฒน์ ปันนิตามัย (2542) “ได้กล่าวถึง การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และ ความรอบรู้ทางอารมณ์ในเด็กวัยอนุบาล โดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากการกระทำ
2. เข้าใจกระบวนการเรียนรู้ที่ซับซ้อนของเด็ก
3. ให้เด็กได้เรียนรู้โลกจากประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อม
4. มุ่งพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และจริงจังทุกวัน
5. มีการประสานอย่างดีระหว่างพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้บริหาร
6. ใช้สื่อการสอนหลายอย่าง ให้ตรงกับพัฒนาการและในสิ่งที่เด็กสนใจ
7. มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการทางอารมณ์ที่ดี สมดคล่องกับวุฒิภาวะ ภูมิปัญญา
8. คำนึงถึงพัฒนาการความพร้อมและมีการติดตามประเมินผล

Rich (1997 cited in Rodd, 1999) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของกระบวนการกราฟลุ่ม ในการจัดการศึกษาและการดูแลเด็กวัยอนุบาลว่า จะช่วยให้เด็กได้พบความต้องการทางอารมณ์ของตนซึ่งเป็นการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และความรอบรู้ทางอารมณ์ เมื่อความเข้าใจและความยอมรับนับถือได้รับการพัฒนาอย่างเพียงพอภายในกสุ่ม การพูดคุยเกี่ยวกับพฤติกรรมสถานการณ์ และเรื่องราวต่างๆ ถูกจัดขึ้นระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ในช่วงของการอภิปรายเด็ก

สามารถเห็นวิธีการที่ได้ตอบกัน มุ่งมองของอารมณ์ต่างๆ ที่หลากหลาย และความลึกซึ้งที่ได้รับเกี่ยวกับสถานการณ์นั้น รวมถึงการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาเพื่อคงความสัมพันธ์ของบุคคลเด็กวัยอนุบาลสามารถเรียนรู้วิธีการระบุอารมณ์และควบคุมความรู้สึกที่เกิดขึ้นเหล่านั้นมีความเห็นอกเห็นใจและเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น

การแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับค่ากล่าวข้างต้น ซึ่งช่วยส่งเสริมความรอบรู้ทางอารมณ์ สามารถพัฒนาเด็กทั้งในด้านมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น (interpersonal) และด้านความเข้าใจตนเอง (intrapersonal) โดยการใช้ปัญหาขัดแย้งภายในตนเอง (intraindividual) และปัญหาขัดแย้งระหว่างบุคคล (interindividual) ในการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ ครูต้องเรียนรู้ที่จะฝึกการแสดงออกทางภาษาท่าทาง สีหน้า และน้ำเสียงให้มีความสบเมื่อต้องเผชิญหน้ากับเด็กในการแก้ไขปัญหาขัดแย้งที่รุนแรง รวมทั้งหลีกเลี่ยงการลงโทษและการให้แรงผลักดันกับเด็ก ครูต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กคิดแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง และเชื่อว่าเด็กสามารถแก้ไขปัญหาขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้จากการศึกษาวิจัยของ DeVries และ Zan (1994) พบร่วมกันที่ห้องเรียนที่มีการจัดบรรยากาศสังคมในห้องเรียนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา สามารถแสดงทักษะมนุษยสัมพันธ์ (interpersonal) ในการแก้ไขปัญหาขัดแย้งของตนได้ดีกว่ากลุ่มที่มีการจัดบรรยากาศห้องเรียนแบบเน้นระเบียบวินัยและแบบควบคุม โดยมีครูทำหน้าที่ supervising ผู้จัดการตามลำดับ

DeVries และ Zan (1995) ได้กล่าวว่า ครูใช้การแก้ไขปัญหาขัดแย้งเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้รับรู้ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น และเรียนรู้วิธีการพัฒนาการแก้ปัญหาให้สามารถเป็นที่ยอมรับได้ภายในกลุ่มสมาชิกของตน ครูสามารถส่งเสริมวิธีการแก้ไขปัญหาขัดแย้งของเด็กได้โดยการเริ่มต้นปัญหาที่เด็กสามารถเข้าใจได้ การช่วยให้เด็กพูดแสดงความรู้สึกและความต้องการของตน รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น และสนับสนุนให้เด็กเสนอวิธีการแก้ปัญหาแบบต่างๆ

Ragan และ Shepherd (1971) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กวัยอนุบาลเป็นการจัดการเรียนการสอนอีกวิธีหนึ่งที่ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์หรือมีส่วนร่วมในกลุ่มทำให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาทักษะทางสังคม ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย มีทักษะของความเป็นผู้นำ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ปัญหา ตลอดจนสามารถประเมินผลการเรียนรู้ของตัวเองได้ซึ่งมีหลักในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ดังนี้คือ

1. ประสบการณ์การเรียนรู้ครัวให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก
2. ประสบการณ์การเรียนรู้ครัวให้เหมาะสมกับความสนใจและความต้องการ

ของเด็ก

3. ประสบการณ์การเรียนรู้ครัวจัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสิ่งที่จะเรียน และควรให้เด็กได้มีโอกาสคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น
4. ประสบการณ์ที่จัดควรเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับเด็ก กล่าวคือ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เป็นประโยชน์ต่อเด็ก และใช้ได้ในชีวิตประจำวัน
5. กิจกรรมที่นำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ความรู้ให้แรงจูงใจร้าความสนใจ ของเด็กไม่ใช่ซ้ำซาก ควรให้เด็กเกิดความดีใจ เน้นการปฏิบัติและได้ร่วมกิจกรรมให้มาก ที่สุด รวมถึงมีการประเมินผลที่เหมาะสม

ข้อมูลและเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาผลการจัดประสบการณ์ ตามหลักการดังกล่าวร่วมกับการแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ในการส่งเสริม ความรอบรู้ทางอารมณ์ของเด็กวัยอนุบาล โดยผู้วิจัยเชื่อว่าการจัดประสบการณ์การแก้ไขปัญหา ขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ จะส่งผลต่อความรอบรู้ทางอารมณ์ของเด็กวัยอนุบาลในด้าน การตระหนักรู้อารมณ์ของตน และด้านความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ ซึ่งคาดว่าผลการ วิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้ครูและผู้เกี่ยวข้องได้ตระหนักรถึงความสำคัญของอารมณ์ที่ส่งต่อ บุคลิกภาพของเด็ก สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความรอบรู้ทางอารมณ์ซึ่ง เป็นพื้นฐานของการเกิดความฉลาดทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการจัดประสบการณ์การแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิด คอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความรอบรู้ทางอารมณ์ของเด็กวัยอนุบาล ในด้านการตระหนักรู้ อารมณ์ของตน และด้านความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์

สมมติฐานของการวิจัย

การศึกษาถึงผลของการใช้การแก้ไขปัญหาขัดแย้งในการจัดการเรียนการสอน Carlsson และ Levin (1993) พぶว่า การแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ เป็นการเรียนรู้วิธี การค้นหาการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้และคำนึงถึงผลที่เกิดตามมาทั้งในด้านบวกและด้านลบ โดยการกำหนดปัญหาอย่างชัดเจน แล้วเชื่อมเหตุและผลเพื่อทำนายสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ของตน Rich (1997 cited in Rodd,1999) พぶว่า การอภิปรายภายในกลุ่มจะช่วยให้เด็กได้พบ

ความต้องการทางอารมณ์ของตน ซึ่งเป็นการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และความรอบรู้ทางอารมณ์ เมื่อความเชื่อใจและความยอมรับนับถือได้รับการพัฒนาอย่างเพียงพอภายในกลุ่มการพูดคุยเกี่ยวกับพฤติกรรม สถานการณ์ และเรื่องราวต่างๆ ถูกจัดขึ้นระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ในช่วงของการอภิปรายเด็กสามารถเห็นวิธีการที่ได้ตอบกัน มุมมองของอารมณ์ต่างๆ ที่หลากหลาย และความลึกซึ้งที่ได้รับเกี่ยวกับสถานการณ์นั้น รวมถึงการนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อคงความสัมพันธ์ของบุคคล DeVries และ Zan (1995) พบว่า ครูใช้การแก้ไขปัญหาขัดแย้งเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้รับรู้ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น และเรียนรู้วิธีการพัฒนาการแก้ไขปัญหาที่สามารถเป็นที่ยอมรับได้ภายในกลุ่มสมาชิกของตน ครูสามารถส่งเสริมวิธีการแก้ไขปัญหาขัดแย้งของเด็กได้ โดยการเริ่มต้นปัญหาที่เด็กสามารถเข้าใจได้ การช่วยให้เด็กพูดแสดงความรู้สึกและความต้องการของตน รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น และสนับสนุนให้เด็กเสนอแนะการแก้ไขปัญหาแบบต่างๆ และอุดมลักษณ์ กลพิจตร (2544) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ พบว่า การนีกิ้งคนอื่น การเติมใจทำ และการให้ความร่วมมือเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการคิดและอารมณ์ที่เกิดขึ้นไปพร้อมๆ กัน การใช้อำนาจบังคับของผู้ใหญ่ทำให้เกิดความรู้สึกเบ็ปคันขึ้นในใจ การให้ความร่วมมือจากผู้ใหญ่ทำให้เกิดอิสรภาพเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ประดิษฐ์ต่อปรับแต่งปัญญา พัฒนาบุคลิกภาพและความรู้สึกทางจริยธรรมและสังคม เป็นที่เชื่อได้ว่าไม่มีเด็กคนไหนที่จะมีประสบการณ์ของกรุ๊ปบังคับมากเกินพอก จนทำให้ครูผู้ร่วมจะให้ความร่วมมือกับเด็กหมดความสามารถแก้ไขปรับปรุงผลที่เกิดขึ้นจากการยอมรับแต่ก่อนภายนอกได้ และห้องเรียนที่เต็มไปด้วยบรรยากาศแห่งจริยธรรมจะเป็นตัวส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจริยธรรมขึ้นในตัวเด็ก ไปพร้อมๆ กับพัฒนาการทางอารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความรอบรู้ทางอารมณ์ และการจัดการเรียนการสอน โดยใช้การแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์จะเห็นได้ว่า การจัดประสบการณ์การแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์น่าจะส่งเสริมความรอบรู้ทางอารมณ์ของเด็กวัยอนุบาล ในด้านการระหนักรู้อารมณ์ของตนและด้านความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ได้ ผู้จัดยังคงตั้งสมมติฐานครั้งนี้ไว้

1. หลังการทดลองใช้การจัดประสบการณ์การแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ คะแนนความรอบรู้ทางอารมณ์ของเด็กวัยอนุบาลในด้านการระหนักรู้อารมณ์ของตนในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติ

2. หลังการทดลองใช้การจัดประสบการณ์การแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิด ค่อนสตรัคติวิสต์ คะแนนความชอบรู้ทางอารมณ์ของเด็กวัยอนุบาลในด้านความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ ในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ เด็กวัยอนุบาลที่มีอายุระหว่าง 4 - 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอนุบาลชั้นปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลกุ๊กไก
2. ระยะเวลาดำเนินการทดลองใช้การจัดประสบการณ์การแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิดค่อนสตรัคติวิสต์ เป็นเวลา 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันจันทร์ถึงวันศุกร์ วันละ 30 นาที
3. เนื้อหาของการทดลองมุ่งส่งเสริมความชอบรู้ทางอารมณ์ของเด็กวัยอนุบาล ในด้านการตระหนักรู้ อารมณ์ของตน และด้านความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์
4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น
 - 4.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดประสบการณ์การแก้ไขปัญหาขัดแย้ง
 - 4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความชอบรู้ทางอารมณ์ของเด็กวัยอนุบาล ศึกษา 2 ตัวแปร ดังนี้คือ
 - 4.2.1 ด้านการตระหนักรู้อารมณ์ของตน
 - 4.2.2 ด้านความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ระยะเวลาในการทดลองสอนการจัดประสบการณ์การแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิด ค่อนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความชอบรู้ทางอารมณ์ของเด็กวัยอนุบาล ในด้านการตระหนักรู้ อารมณ์ของตน และด้านความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ เป็นเวลา 10 สัปดาห์นั้น สามารถทำให้เด็กวัยอนุบาล เกิดการพัฒนาความชอบรู้ทางอารมณ์ในด้านการตระหนักรู้อารมณ์ ของตน และด้านความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ได้
2. ตัวผู้สอนมิได้เป็นตัวแปรที่ทำให้ผลการวิจัยคลาดเคลื่อน เนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้สอน ทั้งสองกลุ่ม โดยได้พยายามสอนอย่างเต็มความสามารถ และปราศจากการล้าชีء

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การจัดประสบการณ์การแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ครูใช้การแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิด คอนสตรัคติวิสต์ เพื่อส่งเสริมความรอบรู้ทางอารมณ์ของเด็กวัยอนุบาล ในด้านการตระหนักรู้ อารมณ์ของตน และด้านความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ โดยมีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเรียนรู้การแสดงออกทางด้านอารมณ์ทั้งทางสีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง จากการเลียนแบบบุคคลในเหตุการณ์ต่างๆที่เคยพบ และจากแผ่นภาพหรือวิดีทัชโน่เกี่ยวกับการแสดงออกอารมณ์ต่างๆ

ขั้นที่ 2 การฟังนิทานที่มีปัญหาขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาขัดแย้งในนิทานตาม ความรู้สึกของเด็ก

ขั้นที่ 3 ครุกำหนดปัญหาขัดแย้งให้เด็ก จากนั้นเด็กเลือกปัญหาและช่วยกันแก้ไข ปัญหาขัดแย้งนั้น

ขั้นที่ 4 การเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับปัญหาขัดแย้งในชีวิตประจำวัน และวิธีการ แก้ไขปัญหาขัดแย้งตามความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่ม

ขั้นที่ 5 การสรุปข้อตกลงเกี่ยวกับหลักการในการปฏิบัติเมื่อเกิดปัญหาขัดแย้ง

การแก้ปัญหาขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ หมายถึง การอภิปราย การแสดงความคิดเห็น รวมทั้งการแสดงภาษาท่าทาง สีหน้าและน้ำเสียงของเด็กวัยอนุบาล ใน การแก้ปัญหาขัดแย้งจากนิทานและปัญหาขัดแย้งที่ครุกำหนดขึ้น รวมทั้งเรื่องราวจากประสบการณ์เกี่ยวกับปัญหาขัดแย้งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันของเด็ก ทั้งทางด้านความรู้สึกกลัว ความรู้สึก恐怖 ความรู้สึกเศร้า และความรู้สึกสนุกสนานร่าเริง โดยมีครูเป็นเสมือนเพื่อน และผู้แนะนำ กระตุ้นให้เด็กได้ ริเริ่ม ให้เหตุผล ให้ความร่วมมือกับเด็ก ใช้การควบคุมหรือการฟังการเดกน้อยที่สุด ครุต้อง เข้ามือในความสามารถแก้ปัญหาขัดแย้งของเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง

ผลของการจัดประสบการณ์การแก้ไขปัญหาขัดแย้ง หมายถึง คะแนนความรอบรู้ ทางอารมณ์ ในด้านการตระหนักรู้ อารมณ์ของตน และด้านความสามารถในการสื่อสารด้าน อารมณ์ของเด็กวัยอนุบาล ซึ่งวัดได้จาก แบบทดสอบการตระหนักรู้ อารมณ์ของตนในเด็ก วัยอนุบาล และแบบทดสอบความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ในเด็กวัยอนุบาล

แบบทดสอบการตระหนักรู้อารมณ์ของตนในเด็กวัยอนุบาล หมายถึง แบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อวัดความรอบรู้ทางอารมณ์ ด้านการตระหนักรู้อารมณ์ของตนในเด็ก วัยอนุบาล ก่อนและหลังการทดลอง ในอารมณ์ต่อไปนี้ คือ อารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว อารมณ์เครียด และอารมณ์สนุกสนานร่าเริง แบบทดสอบนี้เป็นแบบวัดเชิงรูปภาพ ผู้วิจัยกำหนดสถานการณ์ให้ แล้วสอบถามความคิดเห็นและความรู้สึกที่เกิดขึ้น แบบทดสอบมีทั้งหมด 8 ข้อ ทำการทดสอบ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ เนื้อหาในแบบทดสอบแต่ละข้อ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 ด้านความสามารถในการระบุและบอกอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้ เป็นการกำหนดสถานการณ์ โดยให้เด็กที่รับการทดสอบเลือกวิภาพที่ตรงกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นของตนเพียงภาพเดียวและบอกอารมณ์ที่เกิดขึ้น ภายหลังจากที่ได้ฟังสถานการณ์นั้น

ตอนที่ 2 ด้านความสามารถในการบอกสาเหตุของการเกิดอารมณ์ได้ เป็นแบบคำตามปลายเปิด โดยเด็กที่ได้รับการทดสอบบอกสาเหตุของการเกิดอารมณ์นั้น ภายหลังจากชุมสถานการณ์ที่กำหนดให้ในตอนที่ 1

แบบทดสอบความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ในเด็กวัยอนุบาล หมายถึง แบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อวัดความรอบรู้ทางอารมณ์ด้านความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ ในเด็กวัยอนุบาล ก่อนและหลังการทดลอง ในอารมณ์ต่อไปนี้ คือ อารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว อารมณ์เครียด และอารมณ์สนุกสนานร่าเริง แบบทดสอบนี้เป็นการกำหนดสถานการณ์จำลองในการสื่อสารด้านอารมณ์ โดยผู้วิจัยจัดทำเป็นวิดีทัศน์ แบบทดสอบมีทั้งหมด 8 ข้อ ทำการทดสอบ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ เนื้อหาในแบบทดสอบแต่ละข้อ แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ตอนที่ 1 ด้านความสามารถในการเป็นผู้ฟังที่ดี เป็นแบบคำตามปลายเปิด โดยเด็กที่รับการทดสอบบอกสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังจากชุมสถานการณ์ในวิดีทัศน์

ตอนที่ 2 ด้านความสามารถในการใช้คำพูดที่เหมาะสมตามวัย เป็นแบบคำตามปลายเปิด โดยเด็กที่รับการทดสอบบอกความคิดเห็นของตนที่เกิดขึ้น ภายหลังจากชุมสถานการณ์ในวิดีทัศน์

ตอนที่ 3 ด้านความสามารถในการแสดงออกทาง สีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียง เป็นแบบกำหนดคำตอบให้เลือกตอบ มี 2 ตัวเลือก โดยเด็กที่รับการทดสอบเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว

ความรอบรู้ทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจ ความรู้สึก ความคิด อารมณ์ของตนและอารมณ์ของผู้อื่น รวมทั้งความสามารถในการแสดงอารมณ์ของตนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาความรอบรู้ทางอารมณ์ของเด็กวัยอนุบาล

ทั้งสิ้น 2 ด้าน คือ ด้านการตระหนักรู้อารมณ์ของตนและด้านความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์

การตระหนักรู้อารมณ์ของตน หมายถึง ความรู้ความเข้าใจที่แสดงออกถึง การรู้คิดเกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความเป็นไปได้และความพร้อมในการมีอารมณ์ของตน ได้แก่ การบอกราบรื่นของการเกิดความรู้สึกนั้น และความสามารถระบุและบอกอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้ วัดได้จาก แบบทดสอบการตระหนักรู้อารมณ์ของตนในเด็กวัยอนุบาล

ความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจที่ เกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมทางอารมณ์ของตนอย่างเหมาะสมตามการรับรู้ของเด็กวัย 4- 5 ขวบ รวมทั้งการรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นและรู้วิธีการแสดงอารมณ์เพื่อให้ผู้อื่นทราบได้อย่างเหมาะสม ตามวัยของเด็กอายุ 4- 5 ขวบ ได้แก่ การแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียง ที่บ่งบอก อารมณ์ของตนได้อย่างเหมาะสม ความสามารถในการเป็นผู้ฟังที่ดี และความสามารถในการใช้ คำพูดที่เหมาะสม วัดได้จาก แบบทดสอบความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ในเด็ก วัยอนุบาล

แผนการจัดประสบการณ์การแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ใน การส่งเสริมความรอบรู้ทางอารมณ์ หมายถึง แผนการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้แนวทาง การดำเนินกิจกรรมจากการจัดประสบการณ์การแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ เพื่อพัฒนาความรอบรู้ทางอารมณ์ ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย การกำหนดความคิดรวบยอด เนื้อหาสาระ การกำหนดวิธีการสอนและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ อุปกรณ์และสื่อการสอน และการประเมินผลความรอบรู้ทางอารมณ์

แผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ หมายถึง แผนการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ใน การจัดการเรียนการสอนตามแบบศูนย์การเรียน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนอนุบาล ก็ुกไก่นำมาใช้ในโรงเรียน ดำเนินการสอนโดยครูเป็นผู้กำหนดเนื้อหาการเรียนรู้โดยมีเนื้อหาที่ให้ ความรู้เกี่ยวกับอารมณ์ ทั้งทางด้านอารมณ์โดยรวม อารมณ์กล้าว อารมณ์เศร้า และอารมณ์ สนุกสนานร่าเริง ผ่านการทำกิจกรรมในศูนย์การเรียน

ศูนย์การเรียน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนอนุบาลก็ุกไก่นำมา ใช้ในโรงเรียน ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการต่อภาพตัดต่อ การระบายสี การวาดภาพ เป็นต้น โดยมีครูเป็นผู้คิดกิจกรรมและเตรียมกิจกรรมให้แก่เด็ก รวมไปถึงการควบคุมให้เด็กทำกิจกรรม ตามที่กำหนดให้ถูกต้องและเป็นระเบียบ

เด็กวัยอนุบาล หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 4-5 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับอนุบาลชั้นปีที่ 2 ในโรงเรียนอนุบาลกึ่งໄก'

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence) ความรอบรู้ทางอารมณ์ (emotional literacy) พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม ในเด็กวัย 4-5 ปี และการแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ จากหนังสือ เอกสาร ตำราวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**

2. **เลือกตัวอย่างประชากร เป็นเด็กอายุ 4-5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอนุบาลชั้นปีที่ 2 ในโรงเรียนอนุบาลกึ่งໄก' ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 ด้วยการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก ได้ห้องเรียน 2 ห้องเรียนจากจำนวน 3 ห้องเรียน จากนั้นสุ่มอย่างเจาะจง โดยคัดเลือกเด็กอายุ 4-5 ปี ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดีกว่ากัน และสถานภาพทางครอบครัวที่มีพ่อแม่มอยู่ด้วยกัน นำไปทดสอบความรอบรู้ทางอารมณ์ ด้านการตระหนักรู้อารมณ์ของตน และด้านความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ นำผลที่ได้ไปจับคู่คะแนน เพื่อหากลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน ทำการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีจับฉลากอีกรอบ เพื่อให้เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน**

3. **สร้างแผนการสอน คือ แผนการสอนการแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิด คอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความรอบรู้ทางอารมณ์ในเด็กอนุบาล และแผนการสอนความรอบรู้ทางอารมณ์แบบปกติ อย่างละ 40 แผน นำแผนการสอนทั้ง 2 แบบ เสนอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจพิจารณาและแก้ไขข้อบกพร่องให้ถูกต้องเหมาะสม แล้วนำไปทดลองใช้กับเด็กที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำมาปรับปรุงอีกรอบ ก่อนนำไปเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้ข้อคิดและข้อเสนอแนะ เพื่อนำมาปรับปรุงเป็นแผนการสอนฉบับสมบูรณ์**

4. **สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบการตระหนักรู้อารมณ์ของตนในเด็กวัยอนุบาล แบบทดสอบความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ในเด็กวัยอนุบาล และแบบบันทึกการสังเกตความรอบรู้ทางอารมณ์ นำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำไปทดสอบกับเด็กที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง**

5. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

5.1 นำแบบทดสอบการตระหนักรู้ความสนใจของตนในเด็กวัยอนุบาลและแบบทดสอบความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ในเด็กวัยอนุบาล ไปทดสอบกับเด็กวัยอนุบาล ก่อนการทดลอง แล้วนำผลที่ได้ไปแบ่งกลุ่มตัวอย่าง

5.2 นำแผนการสอนความรอบรู้ทางอารมณ์ทั้ง 2 แบบ ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง และสังเกตพฤติกรรมด้วยแบบบันทึกการสังเกตความรอบรู้ทางอารมณ์ เพื่อใช้ประกอบใน การอภิปรายผลการวิจัย

5.3 นำแบบทดสอบการตระหนักรู้ความสนใจของตนในเด็กวัยอนุบาลและแบบทดสอบความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ในเด็กวัยอนุบาล ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 2 กลุ่ม หลังการทดลอง นำผลที่ได้ไปเคราะห์ข้อมูล

6. นำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบค่า ที (*t-test*) และใช้ ผลที่ได้จากการสังเกตมาประกอบการสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้แนวทางจัดประสบการณ์การแก้ไขปัญหาขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เพื่อ ส่งเสริมความรอบรู้ทางอารมณ์ในเด็กวัยอนุบาล

2. ได้แบบทดสอบการตระหนักรู้ความสนใจของตนในเด็กวัยอนุบาลและแบบทดสอบ ความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ในเด็กวัยอนุบาล

3. ได้แนวทางสำหรับครูในการพัฒนาให้เด็กวัยอนุบาลเป็นผู้มีบุคลิกภาพดีมี qualità ทางอารมณ์

4. เป็นแนวทางในการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความรอบรู้ทางอารมณ์ในเด็ก วัยอนุบาล

ศูนย์วทยาพยากรณ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย